

M. J. Ch. Kolvoort

En passant 2

Zwervende wij vier jaar geleden een paar weken in de zomervakantie in Frankrijk rond, voornamelijk in het Dordogne-gebied, dit jaar konden we er wat eerder op uittrekken en strekten onze zwerftochten zich uit over het gebied van de Lot en de Franse Pyreneeën. Inspireerden mijn vogelwaarnemingen tijdens die zwerftochten me destijds tot een artikeltje in 'Natura' (sept. '67), dat ik 'En passant' noemde, om daarmee uit te drukken, dat er geen sprake was van een doelbewuste ornithologische expeditie, dit keer heb ik om dezelfde reden boven mijn verslag van de toevallige ontmoetingen met de vogels op deze reis 'En passant' gezet, nu met een 2 erbij. Wel heb ik dit keer het voordeel gehad mijn waarnemingen te kunnen doen midden in de periode van de vogelzang. Er zal me dus zeker minder ontgaan zijn dan de vorige keer.

Ontdekte ik vier jaar geleden de aanwezigheid van de orpheusspotvogel aan zijn lokroep, die heel anders is dan van onze spotvogel, nu meldde hij zich als één van de eerste voor mij onbekende zangers, toen we onderweg onze picknick gebruikten in een landelijk gebied bij de Dordogne.

Eerst dacht ik met een 'begaafde' grasmus te doen te hebben, maar er zaten zoveel melodieuze geluidjes in zijn liedje, dat ik mijn koffie maar even liet staan om de ijverige zanger op te sporen. Nu valt dat in die dichtbestruikte gebieden in Zuid-Frankrijk beslist niet mee. Vooral in dat echte garigue-gebied is het vaak een hopeeloos werk. Maar onze spotvogel was zo vriendelijk een tijdje duidelijk zichtbaar op een dode tak te gaan zitten, zodat hij goed te herkennen was.

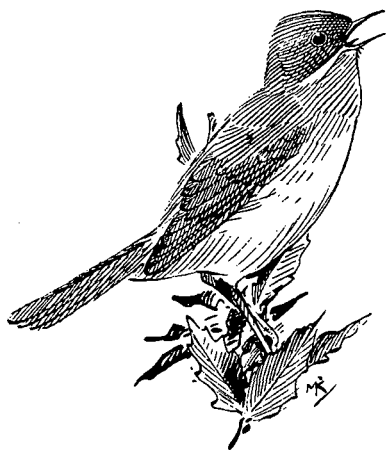
Later, in het garigue-gebied van de Canigou in Roussillon, werd het moeilijker. Daar zat van alles door elkaar te zingen. Gelukkig zongen nachtegalen, winterkonninkjes, tuinfluiters, grasmussen en zwartkoppen er op z'n Hollands. Het lijkt misschien vreemd als ik dat zo zeg. Maar inderdaad is de zang van sommige vogelsoorten zó afwijkend van wat we in onze omgeving gewend zijn, dat je dan meent met onbekende soorten te doen te hebben. Dat was bijvoorbeeld in zeer sterke mate het geval met de gekraagde roodstaart. Vooral de roodstaarten die we in het gebied van de Hautes-Pyrénées hoorden, hadden een volkomen onherkenbaar liedje.

Het is interessant eens op die dialectische verschillen te letten, al zullen we die niet bij alle soorten in even sterke mate aantreffen. Een Franse koekoek zegt precies hetzelfde als zijn Hollandse broer; dat geldt ook voor de tijftjaf en zoals we al zeiden voor de nachtegalen, de winterkonninkjes, de tuinfluiters, de grasmussen, de zwartkoppen en nog voor vele andere. Het viel mij ook voortdurend op, dat de vinken in de Pyreneeën hun slag alle eindigen met een kortaf en duidelijk 'piet'.

Maar zoals gezegd is het in het gariguegebied bepaald moeilijk de zangers alle te herkennen, vooral ook omdat die zanger-tjes zich zo goed kunnen verstoppen. Vaak moet je het alleen met de zang doen. In de buurt van Cahors hadden we al een lijsterachtig geluid gehoord dat we niet direct konden thuisbrengen. Snuffelend in 'Bruun' en 'Kist' vonden we, dat de orpheusgrasmus in zijn zang doet denken aan een weinig bespraakte lijster. Aangezien het verspreidingsgebied aangeeft, dat hij daar voorkomen kan, noteer je hem dus, zij het met een duidelijk vraagteken. Kijk, dan is het aardig, als je datzelfde geluid later in de buurt van Vernet-les-Bains weer hoort en je het geluk hebt, de zanger goed te zien te krijgen, met zijn donkere kop en het opvallend lichte oog. Het vraagteken kan dan worden doorgestreepd.

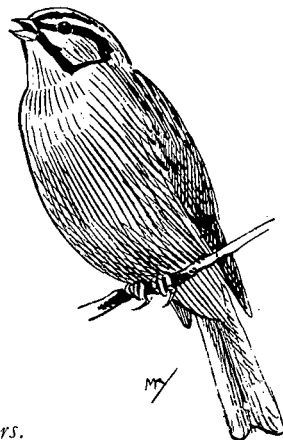

Orpheusgrasmus.

Baardgrasmus.

Doch al heb ik de baardgrasmus enige keren gehoord, terwijl ik hem zag, en ook de provence-grasmus, het is wel zeker dat ik een volgende keer deze nog niet met zekerheid aan hun zang alleen zal kunnen herkennen.

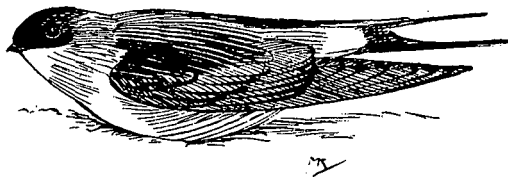

Grijze gors.

Zo heb je op zo'n tocht allerlei leuke verrassingen. Tijdens een andere picknick-pauze hoorde ik een geluid, dat ik niet direct kon thuisbrengen, maar dat me gorsachtig aandeed. En zie, het was zowaar een gors, een grijze gors. Prachtig zat hij daar in het zonlicht (waar we helaas maar

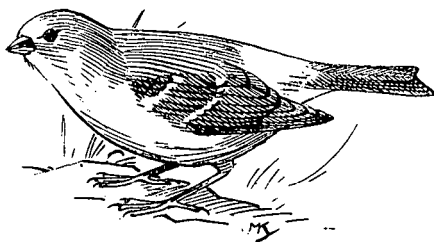
zuinig mee bedeed werden tijdens onze reis). Een andere keer reden we door een gebied afwisselend met boomgaarden en akkerland. Als het ware intuïtief maakte ik de opmerking: 'Hé, we hebben nog helemaal geen roodkopklauwieren gezien.' Wel, net om de hoek, op een telefoondraad, zat een paartje roodkopklauwieren. Een maar maal hadden we het geluk op de weg vóór ons een hop te zien zitten. Frachtige vogels zijn dat toch. Dit keer hoorde ik voor het eerst de karakteristieke roep van de vogel, andere jaren was ik daar te laat voor in het hopenland.

Een bijzondere ontdekking deed ik in Roussillon, bij de Gorges de Galamus, 40 km ten noordwesten van Perpignan. We hadden de auto neergezet op een ruime parkeerplaats, waar we geheel alleen stonden. 's Zomers zal het daar wel heel wat drukker zijn. Terwijl mijn vrouw het een en ander voorbereidde voor de picknick, keek ik eens rond in dit prachtige gebied met kalkrotsen, blank van kleur, zoals we dat nog nooit gezien hadden. Volgens onze reisgids nestelden in de ravijnspleten enkele adelaarsparen. Daar zag ik natuurlijk niets van. Wel vlogen er wat zwaluwen rond. Eerst zag ik de alpengierzwaluw, even later een paar rotszwaluwen en een paar boerenzwaluwen. Een van de boerenzwaluwen ging even op de grond zitten en toen ik mijn kijker erop richtte, zag ik tot mijn verrassing, dat het geen boerenzwaluw was maar een roodstuitzwaluw, duidelijk kenbaar aan de roodbruine nek en de lichte stuit. Na de koffie gingen we een stenig paadje af naar een daar in de rotsen gebouwd kapelletje. Toen ik daar een foto wilde maken van het interieur, ontdekte ik boven mij het karakteristieke nest van de roodstuitzwaluw, waarin de jongen om voedsel bedelden en de ouden af en aan vlogen. Natuurlijk heb ik de vogelgidsen, die ik bij mij had, erop nageslagen en kwam tot de verrassende ontdekking, dat het verspreidingsgebied van de roodstuitzwaluw in Europa zich beperkt tot Zuid-Spanje en de Balkan, zodat ik hier wel een bijzondere vondst gedaan had.

Roodstuitzwaluw.

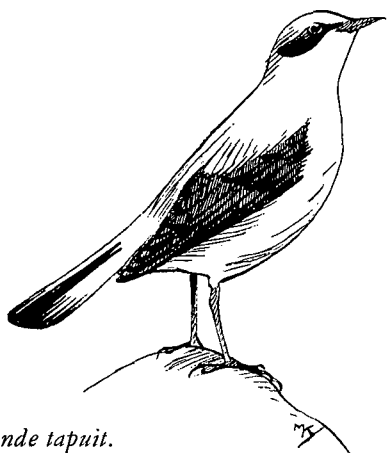
Voor al het gebied van de Oostelijke Pyreneeën is rijk aan loofhout. Naalddhout kom je alleen maar tegen in de allerhoogste delen van dit landschap. Het was dan ook weer aardig, dat we, toen we eens hoog geklommen waren, een troepje citroensijsjes ontmoetten, juist waar naalddhout in de buurt was. Wat weer overeenkomt met de beschrijving van de biotoop van de citroensijs in de vogelgidsen.

Citroensijs.

Wat me altijd opvalt in het berglandschap is, dat je de vogels zo moeilijk ontdekken kunt. In ons vlakke Nederland merk je de vliegende vogel zo gemakkelijk op, omdat hij goed afsteekt tegen de lucht. Maar als je in het gebergte een zwarte roodstaart hoort of een waterpieper, dan lukt het je zelden de vogel te ontdekken, vooral op wat grotere afstand. Het beste zijn dié vogels te ontdekken, die in hun vliegbeeld veel wit of helder geel vertonen. Het is opvallend, hoeveel vogels in dat bergland of dicht beboste gebied een witte of gele stuit of deze kleuren in hun vleugels hebben. Denk maar aan de tapuitensoorten, de sneeuwvink (die ik trouwens in de Pyreneeën niet ontmoette), de citroensijs, de Europese kanarie, putter, goudvink en roodkopklauwier.

Voor al de blonde tapuit, waarvan daar de witkelige vorm voorkomt, is een zeer wit geval. Die is dan snel te herkennen, vooral als je rijdend over een of andere col, waar geen stoppen mogelijk is, er een ziet wegvliegen.

Blonde tapuit.

Op de hoogste pas, die we over moesten toen we Andorra binnenreden, de Pas de la Casa, zag ik zo, inderdaad en passant, de Iberische gele kwikstaart. Gauw te herkennen aan zijn donkere wang en lichte wenkbrauwstreep. Maar dan kun je beslist niet stoppen om het vogeltje beter te bekijken. Overigens is het op de Franse binnenwegen, die we bij voorkeur rijden, zo rustig, dat je voor een zwevende roofvogel bijvoorbeeld best eens kunt gaan stilstaan, om hem nader te bestuderen. Zo zag ik een paar maal een blauwe kiekendief boven de velden op zoek naar prooi, veel buizerden en vooral veel de zwarte wouw. Eén keer zagen we hoog boven het gebergte een vale gier zweven; een aasgier hadden we al eerder gezien, een jong exemplaar blijkbaar, want hij was geheel donker. Toen hij zich keerde in onze richting was zijn lichte kop kenmerkend. Een paar maal zagen we de steenarend, eens drie bij elkaar. Maar het weer was in het algemeen niet gunstig voor dergelijke waarnemingen, wolken en nevels hielden de toppen van het gebergte meestal voor ons verborgen, wat wel jammer was.

Er zou nog veel meer te vertellen zijn over die Franse vogelwereld. In het Lot-gebied bijvoorbeeld hebben we een paar weken in een tot woonruimte omgebouwd kapelletje gezeten tussen verscheidene nachtegallen die ons soms uit de slaap hielden en waar de Europese kanarie zijn baltsvluchten boven onze hoofden uitvoerde, de cirlgors geregeld op dezelfde dode takken voor ons terrasje kwam zitten, de draaihal voortdurend zijn eentonige roep liet horen maar zich nimmer liet zien, de ortolaan op de heuvel tegenover ons op zijn Frans zong en de orpheusspotvogel in de struiken zijn oneindig liedje prevelde. Om maar een paar van de meer dan dertig soorten, die we daar aantroffen, te noemen.

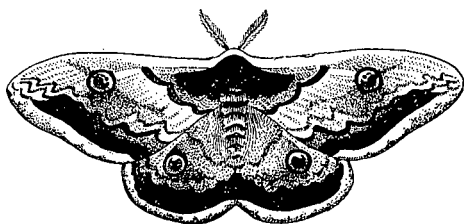
Aasgier.

Het was daar trouwens ook voor vlinders een mooi gebied. Op een avond vloog met veel kabaal voortdurend een grote nachtpauwoog tegen het raam. Het was een knaap van een vlinder met een vlucht van bijna vijftien cm. Toen we het raam openzetten, vloog hij naar binnen. De pogingen die we aanwendden om het dier te vangen, moeten voor een buitenstaander wel een vermakelijk toneel opgeleverd heb-

ben. We hebben echter het geluk gehad hem onbeschadigd in de koelkast te kunnen zetten, waar hij weldra kalmeerde zodat we de gelegenheid hadden hem per dia te vereeuwigen, voor hij zijn vrijheid kreeg. Zo vingen we er o.a. ook de wolfsmelkpijlstaart, de *Smerinthus quercus*, een grote pijlstaartvlinder en een mooie beer-
vlindersoort, waarschijnlijk de zwarte beer. Overdag vonden we veel, zeer veel koningspages en enkele koninginpages, glasvleugelpijlstaarten, allerlei soorten parelmoervlinders, een kleine ijsvogel, het grote geaderde witje, oranjetipjes, oranje luzernevlinders en nog veel blauwtjes. Ook op botanisch gebied hebben we mooie dingen gevonden, waaronder een twintigtal orchideeënsoorten. Het meest interessant vond ik wel de vondst van een schubwortelsoort, de *Lathraea clandestina*. Maar prachtig waren er de weites met duizenden witte narcissen, de hellingen met gele

wilde narcissen, het dieppaarse grootbloemige vetblad, de grote leeuwbeekken, bleekgele en rode, de helgele schijnpapaver, de nog bloeiende cistussoorten in de garigue, de talrijke blauwe akeleien en de weites met *Scilla verna* of met *Scilla hyacinthoides*, om maar een kleine greep te doen uit de grote hoeveelheid soorten, voor ons tot dan meestal onbekend. Het was dan ook weer een grote ontnuchtering, toen we teruggekeerd in ons landje weer moesten rijden tussen de eeuwig groene bloemloze bermen.

Ondanks het vele slechte weer geloof ik toch, dat we kunnen terugzien op een interessante vakantiereis, die ons naast de afwisseling van boeiende landschappen, interessante steden en dorpen met typische bouwstijlen, leuke ontmoetingen met mensen uit het land en met medetoeeristen, veel biologisch genot heeft gegeven, en passant.

Grote nachtpauwoog.

Adres van de schrijver:

Tekeningen van de schrijver

Klein dierendrama

In het artikel van Frankenhuyzen, *Natura* jan./febr. 1971: 'Heeft een insektenwerkgroep bestaansrecht' trof mij de opmerking over het nut van fotograferen. Dit bracht mij een voorval in herinnering, jaren geleden waargenomen. Het was in de tijd dat ik bastaarderingsproeven deed tussen verschillende soorten *Vicia* (Wikke) met als gevolg dat de proefplanten enkele malen per week, gedurende enige maanden, nauwkeurig bekeken werden. Zo trof ik eens een bladluis aan, hangende aan een antenne die door een wikkerank omwonden en vast geklemd was aan een stengel. Waarschijnlijk had het insect zitten dutten, had misschien zelfs wel een jonge rank aangeraakt, waarop deze zich om de stengel was gaan winden en tegelijk hierbij de antenne omklemd had, waarna de bladluis door uitputting het leven verloren had. Het is een bekend verschijnsel dat een jonge rank nadat hij door een vast voorwerp aangeraakt is, zich snel gaat krommen. Uiterst gevoelig is bijv. *Bryonia* (heggerank) waarbij men na een prikkel reeds na enkele seconden een zichtbare kromming ziet optreden.

Hoeveel instructiever zou deze mededeling niet wezen, indien hij voorzien was van een foto van de aan zijn antenne bengelende bladluis?

Dr. S. J. Dijkstra,